

A nagy bűn

Ez a keresztény erkölcsnek az az aspektusa, amely a legjobban különbözik valamennyi egyéb erkölcsőtől. Van egy olyan bűn, amelyről egyetlen ember sem mentes a világon; amelyet mindenki megvet, ha másban látja, s amelyről a keresztények kivételével aligha gondolja bárki is, hogy érintett lenne benne. Hallottam már embereket beismerni, hogy rosszkedvűek, hogy elvesztik a fejüket a nők vagy az ital miatt, vagy hogy gyávák. De azt hiszem, soha senkit nem hallottam, aki nem volt keresztény, hogy ezzel a bűnnel vádolta volna magát. S ugyanakkor nagyon ritkán találkoztam olyan nem hívő emberrel, aki a legcsekélyebb megértést tanúsította volna ezzel kapcsolatban mások iránt. Nincs még egy ballépés, ami népszerűtlenebbé tenné az embert, sem olyan, amelynek önmagunk kevésbé lennénk tudatában. S minél jellemzőbb ránk, annál kevésbé kedveljük másokban.

A bűn, amiről beszélek: a **gőg** és az **önhittség**. A keresztény erkölcs szerint az ezzel szemben álló erényt hívjuk **alázatosságnak**. A keresztény erkölcs lényege, központja nem a szexuális erkölcs (ahogyan a legtöbben gondolnák). A keresztény tanítómesterek szerint az igazi bűn, a legfőbb rossz: a gőg. Szemérmertlenség, harag, kapzsiság, részegeskedés és a többi ehhez képest mind semmiségek; az ördög is a gőg miatt lett ördög; a gőg vezet minden más bűnhöz, a gőg az istenellenes lelkiállapot teljessége.

Talán túlzásnak találják mindezt? Ha igen, gondolják csak végig! Az imént fejtettem ki, hogy minél gőgösebb valaki, annál kevésbé viseli el a gőgöt másokban. Ha meg akarjuk tudni, hogy mennyire vagyunk büszkék, akkor annak tulajdonképpen az a legkönnyebb módja, ha feltesszük magunknak a kérdést: "Mennyire tudom elviselni, ha mások rendreutasítanak, vagy nem akarnak rólam tudomást venni, beavatkoznak a dolgaimba, lekezelnek vagy felvágnak előttem?" Arról van szó ugyanis, hogy minden egyes ember gőgje verseng mindenki máséval. - Én akartam a társaság középpontja lenni egy összejövetelen, és azért éreztem rosszul magam, mert másvalaki lett az. Ugyanazon szakma két képviselője soha sincs azonos véleményen. Mindenkinek világosan kell látnia, hogy a gőg természetéből fakadóan jelent szembenállást, vezet versengésre, míg a többi bűn, hogy úgy mondjam, csak véletlenszerűen. A gőgös embernek nem telik öröme abban, ha van valami, csak akkor, ha többje van, mint a szomszédjának. Azt mondjuk, az emberek azért, illetve arra büszkék, hogy gazdagok, okosak vagy jó megjelenésűek, de ez nem így van. Arra büszkék, hogy gazdagabbak, okosabbak, jobb külsejűek, mint mások. Ha mindenki egyformán gazdag, okos vagy csinos volna, nem lenne ok a büszkeségre. Az összehasonlítás tesz bennünket gőgössé; annak öröme, hogy mások fölött állunk. Mihelyt megszűnik a szembenállás, a vetélkedés lehetősége, a gőg is eltűnik: ezért mondom, hogy a gőg természeténél fogva jelent szembenállást, vetélkedést, a többi bűntől eltérő módon. A szexuális ösztön szembeállíthat két férfit, ha mindketten ugyanazt a lányt akarják. De ez csak véletlenül adódhat elő; két különböző lányt is akarhatnak. Ám a gőgös ember elveszi tőlünk a kedvesünket, nem azért, mert akarja őt, hanem hogy bebizonyítsa magának: különb, mint mi. A kapzsiság vetélkedésre kényszeríthet embereket, ha nem jut elég mindannyiuknak; ám a gőgös ember, még ha többet is kapott, mint amennyit esetleg óhajtott, megpróbál még többet kapni, hogy befolyását hangsúlyozza. Csaknem minden rossz a világban, amit az emberek a kapzsiságnak vagy az önzésnek tulajdonítanak, valójában a gőg következménye.

Nézzük például, mi a helyzet a pénz esetében! A kapzsiság arra készíti az embert, hogy pénzt szerezzen, mondjuk egy nagyobb ház, egy kellemesebb nyaralás, vagy éppen a jobb ételek,

italok kedvéért. De csak egy bizonyos mértékig. Mi készítet egy tízezer font jövedelemmel rendelkező embert arra, hogy igyekezzék évi húszszerre szert tenni? Nem a nagyobb élvezet utáni sóvárgás! Tízezer fontból előteremtheti mindazt a luxust, amit egyáltalán élvezni képes. A gőg és (még inkább) a hatalomvágy miatt akar gazdagabb lenni másoknál. Mert hiszen a hatalom az, amit a gőg igazán élvez: semmi sem ébreszt nagyobb felsőbbrendűség-érzést az emberben másokkal szemben, mint ha képes azokat játék katonák módjára mozgatni. Miért okoz egy csinos lány, amerre csak jár, mindenütt boldogtalanságot, miközben a csodálókat gyűjti? Biztosan nem a szexuális ösztöne miatt; az ilyen lányok igen gyakran frigidek. Sokkal inkább a gőg miatt! Mi készítet egy politikai vezetőt vagy egy egész nemzetet arra, hogy folyton egyre többet és többet követeljen? Megint csak a gőg. A gőg, természetéből adódóan, vetélkedésre sarkall, ezért nem lehet felszámolni. Ha gőgös vagyok, és akad a világon akár egyetlen ember is, aki hatalmasabb, gazdagabb vagy okosabb, mint én - az vetélytársam lesz és ellenségem.

A keresztényeknek igazuk van: a gőg a legfőbb oka a nemzeteket és családokat sújtó nyomorúságnak a világ fennállása óta. Más bűnök néha még össze is hozzák az embereket; jó cimboraságot, tréfálkozást, szívélyességet tapasztalhatunk iszákos vagy erkölcstelen emberek körében. De a gőg mindig ellenségességet jelent, **a gőg maga az ellenségesség**. Méghozzá nemcsak ember és ember között, de Istennel szemben is.

Isten személyében valami olyasmivel kerülünk szembe, ami minden tekintetben mérhetetlenül fölöttünk áll. Hacsak nem ilyenek ismerjük meg Istent - s ezért azt is tudjuk, hogy hozzá képest semmik vagyunk -, nem ismerjük Istent egyáltalán. Amíg gőgösek vagyunk, nem ismerhetjük meg Istent. A gőgös ember mindig csak lenéz az emberekre és a dolgokra; s mindaddig, amíg csak lefelé néz, nem láthatja azt, ami fölötte van.

Ez egy súlyos kérdést vet fel. Hogy lehet az, hogy olyan emberek, akiket nyilvánvalóan majdhogynem szétfeszít a gőg, azt mondják, hogy hisznek Istenben, és nagyon vallásosnak képzelik magukat? Azt gondolom, ez azt jelenti, hogy ezek az emberek egy képzeletbeli Istent imádnak. Elméletben elismerik, hogy ennek a fantom Istennek a jelenlétében a semmivel egyenlők, de valójában mindig azt képzelik, hogy ez az Isten megfelelőnek tartja őket, sőt sokkal jobbnak a közönséges emberekénél: vagyis egy penny értékű elképzelt alázatot mutatnak iránta, és egy font értékű gőgöt embertársaikkal szemben. Azt hiszem, ezekre az emberekre gondolt Krisztus, amikor azt mondta, hogy lesznek, akik prédikálnak róla, és ördögöt űznek az ő nevében, de a világ végén megtudják majd, hogy sosem ismerte őket. S közülünk bárki bármikor benne lehet ebben a halálos csapdában. Szerencsére próbára tudjuk tenni magunkat. Valahányszor úgy találjuk, hogy vallásosságunk jónak tüntet fel bennünket, jobbnak bárki másnál, akkor úgy hiszem, biztosak lehetünk abban, hogy nem Isten, hanem az ördög által cselekszünk. Hogy Isten jelenlétében vagyunk-e, annak a valódi próbája az, hogy sikerül-e egészen elfeledkeznünk magunkról, vagy valami jelentéktelen, hitvány tárgynak tekintjük magunkat. Jobb, ha teljesen elfeledkezőnk magunkról!

Rettenetes dolog, hogy minden bűn közül a legrosszabb ilyen alattomosan be tudja csempészni magát vallásos életünk kellős közepébe. De mindjárt meglátják, miért. A többi, kevésbé rossz bűn az állati természetünkön át működő ördögtől származik. A gőg azonban egyáltalán nem az állati természetünkből fakad. Közvetlenül a pokolból jön. Tisztán szellemi természetű: tehát sokkal alattomosabb és veszélyesebb. S éppen ezért a gőgöt gyakran fel lehet használni az egyszerűbb bűnök leküzdésére. A tanárok valóban gyakran hivatkoznak egy fiú büszkeségére, vagy ahogy mondják, önérzetére, amikor azt akarják, hogy tisztességesen viselkedjen; sok ember felülkerekedett már a gyávaságán, élvhajzásán vagy rossz hangulatán azáltal, hogy megtanulta, ezek méltóságán aluli dolgok - vagyis a gőg által. S az ördög közben jót nevet rajtuk. Tökéletesen elégedett, ha azt látja, hogy szemérmesek, bátrak, fegyelmezettek vagyunk, amíg közben belénk tudja ültetni a gőg zsarnokságát - éppúgy, mint ahogy elégedetten nézné,

hogy engedélyével meggyógyulnak a fagyás okozta sebeink, ha helyette rákot okozhatna nekünk. Ugyanis a gőg egyfajta szellemi rák: felemészti a valódi lehetőségét a szeretetnek, a megelégedésnek, de még a józan észnek is.

Mielőtt egy másik témára térnék át, szeretném önöket megóvni néhány félreértéstől:

1. A dicséret alkalmával érzett öröm nem gőg. Az a gyermek, akit feladata jó elvégzéséért dicséretképpen vállon veregetnek; az az asszony, akit szerelme dicsér a szépségéért; vagy az a megmentett lélek, akihez Krisztus így szól: "Jól van!" -mind örül és elégedett. S ennek így is kell lennie! Ugyanis ilyenkor az öröm oka nem mibennünk rejlik, hanem abban a tényben, hogy megnyertük a tetszését valakinek, akinek (nagyon helyesen) tetszeni is akartunk. A probléma akkor kezdődik, amikor azt a gondolatot, hogy "elnyertem tetszését, minden rendben van", az váltja fel, hogy "milyen nagyszerű ember vagyok, hogy ezt megtettem". Minél jobban el vagyunk ragadtatva magunktól, és minél kevésbé magától a dicsérettől, annál rosszabbá válunk. Amikor már csak önmagunkban gyönyörködünk, és egyáltalán nem törődünk a dicsérettel, akkor eljutottunk a mélypontra. Ez az oka annak, hogy a hiúság, ami a gőgnek legtöbbször csak a felszínen mutatkozó formája, valójában a legkisebb rossz és a leginkább megbocsátható. A hiú ember egyre több dicséretre, tetszésre, csodálatra vágyik, és mindig azt keresi. Ez ugyan hiba, de gyerekes, sőt (furcsa módon) még megalázkodással is jár. Azt jelzi, hogy még nem teljesen teltünk el a magunk csodálatával. Értékeljük a többi embert annyira, hogy igényeljük az irántunk megnyilvánuló figyelmét. Valójában tehát még emberek maradtunk. Az igazi, sötét, ördögi gőg akkor üti fel a fejét, amikor már annyira lenézzük a többi embert, hogy nem törődünk a véleményükkel. Természetesen olykor nagyon helyes, sőt gyakran még kötelességünk is, hogy ne törődjünk mások véleményével, ha azt helyes okból tesszük: nevezetesen, mert összehasonlíthatatlanul jobban érdekel bennünket az, hogy Isten mit gondol. A gőgös embernek azonban más oka van arra, hogy ne törődjön embertársai véleményével. Így gondolkodik: "Miért törődjem a tömeg véleményével és tetszésével? Jelent az számomra valamit is? És még ha számítana is valamit a véleményük, olyan ember vagyok, aki egy bóktól elpirul, mint fiatal lány az első táncnál? Nem! Önálló, felnőtt ember vagyok. Amit tettem, csak azért tettem, hogy megvalósítsam saját elképzeléseimet, művészi ambícióimat, eleget tegyek családom hagyományainak, egyszerűen azért, mert ilyen fickó vagyok. Ha ez másoknak tetszik, rendben van. Engem nem érdekel." Ily módon a valódi, mélyreható gőg működhet közre a hiúság megfékezésében. Ugyanis, ahogy az előbb említettem, az ördög szereti "meggyógyítani" a kis hibát úgy, hogy egy nagyobbat ad helyette. Meg kell próbálnunk felhagyni a hiúsággal, de sosem szabad igénybe venni gőgünket a hiúságból való kigyógyuláshoz.
2. Szoktuk mondani, hogy egy ember "büszke" a fiára, az apjára, az iskolájára vagy az ezredére, s ezért feltehetjük a kérdést, hogy a "büszkeség" vagy "gőg" bűn-e ebben az értelemben. Úgy gondolom, ez attól függ, mit is értünk pontosan a "büszke" szó alatt. Az olyan mondatokban, ahol a "büszke valamire" kifejezés előfordul, igen gyakran annyit jelent, hogy "őszinte csodálattal van valami iránt". Az ilyen csodálat természetesen nagyon távol áll a büntől. De talán azt is jelentheti, hogy az illető felvág előkelő apjára, vagy arra, hogy egy híres ezredhez tartozik. Ez nyilván hiba lenne, de még mindig jobb, mintha saját magára lenne büszke. Ha bármit is szeretünk és csodálunk saját magunkon kívül, az egy lépéssel távolabb visz bennünket a teljes szellemi romlástól; bár addig sosem leszünk egészen rendben, amíg bármit is jobban szeretünk és csodálunk Istennél.
3. Nem szabad azt gondolnunk, hogy Isten azért tiltja a gőgöt, mert sérti őt, vagy hogy az alázatosságot saját méltósága miatt követeli meg, mintha ő maga volna büszke. Isten a legkevésbé sem törődik saját méltóságával. Tulajdonképpen azt akarja, hogy megismerjük őt. Nekünk akarja adni magát. Ő és mi két olyan pólust képezünk, hogy ha bármilyen

kapcsolatba akarunk kerülni vele, akkor valóban alázatosaknak kell lennünk, méghozzá örömmel, hallatlan megkönnyebbülést érezve, hogy egyszerre megszabadulhatunk saját méltóságunkkal kapcsolatban mindattól a sok ostoba értelmetlenségtől, ami egész életünkben nyugtalanná és boldogtalanná tett bennünket. Azért igyekszik alázatossá tenni bennünket, hogy ez a pillanat elérkezessen - megpróbálja levenni rólunk azt a sok ostoba, csúnya jelmezt, amelyet mindnyájan magunkra aggatunk, s amelyekben szerencsétlen idióták módjára tetszelgünk. Bár csak magam is egy kicsit előbbre jutnék az alázatosságban! Ha sikerülne, talán többet tudnék most mondani a megnyugvásról, a vigaszcól, a jelmez levetéséről, a hamis énünktől való megszabadulásról, mindarról a pózolásról és komédiázásról, amivel a "Nézzetek, hát nem vagyok jó fiú!" kérdés együtt jár. Ha csupán megközelítjük ezt, akár egy pillanatra is, az olyan, mint egy pohár friss víz a sivatagban vándorlónak.

4. Ne gondoljuk, hogy ha egy igazán alázatos emberrel találkozunk, akkor az illető olyasvalaki lesz, akit manapság a legtöbben "alázatosnak" neveznek; nem lesz kenetteljes, hízelgő, aki folyton csak azt hajtogatja, hogy ő senki! Valószínűleg csak azt fogjuk gondolni róla, hogy jókedvű, intelligens ember, akit úgy tűnik, őszintén érdekel, amit mondtunk neki. Ha pedig nem tetszik nekünk, az csak azért lesz, mert egy kissé irigykedünk mindazokra, akik ilyen könnyedén tudják az életet élvezni. Egy ilyen ember egyáltalán nem gondol az alázatosságra, s egyáltalán nem gondol önmagára.

Ha bárki szeretne alázatos lenni, úgy hiszem, meg tudom mondani az ahhoz vezető első lépést. Az első lépés annak felismerése, hogy büszkék, gőgösek vagyunk. S ez elég nagy lépés. Legalábbis ezt megelőzően semmit nem tehetünk. Ha azt gondoljuk, hogy nem vagyunk önhittek, ez csak azt jelenti, hogy nagyon is önhittek vagyunk.